Български език, Приложение / Bulgarian Language, Supplement, 73 (2026), 215–232
Print ISSN: 0005-4283, Online ISSN: 2603-3372
doi: 10.47810/BL.73.26.PR.13

Фрази за пряко обръщение с частицата *ма* в съвременния български език

Георги Георгиев (България)
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
stilijanog@uni-sofia.bg

В съвременния български език се наблюдават както частица за пряко обръщение (*ма*), така и вокатив. В настоящата статия се прави проверка на следните хипотези: i. съществуват ограничения върху позицията на *ма* спрямо съществителното във фразата за пряко обръщение; ii. съществуват ограничения върху позицията на фразите за пряко обръщение с *ма*, като такива фрази са по-типични за дясната периферия на изречението; iii. в съчетанията на *ма* съответно с немаркирани форми и с вокатив се наблюдават различни групи съществителни, като групирането почива преди всичко на лексикалната семантика на съществителните; iv. наличието на *ма* на повече от едно място в изречението е възможно и зависи от разстоянието между отделните срещания на *ма*. Хипотезите се проверяват въз основа на два основни източника на данни – целево търсене в CLASSLA-web.bg и анкета сред носители на езика. Оценката на събраните данни потвърждава хипотези i, ii и iii, но не и хипотеза iv.

Ключови думи: съвременен български език (СБЕ); вокатив / звателна форма; пряко обръщение; частици; лява / дясна периферия; ограничения

Direct Address Phrases with the Particle *ma* in Modern Bulgarian

Georgi Georgiev (Bulgaria)
Sofia University “St. Kliment Ohridski”
stilijanog@uni-sofia.bg

Modern Bulgarian has both a direct address particle (*ма*) and a morphologically marked vocative. This article tests the following hypotheses: (i) the position of *ма* relative to the noun in the direct address phrase is subject to constraints; (ii) direct address phrases containing *ма* are subject to positional constraints and are more typical of the right sentence periphery; (iii) different groups of nouns can be identified when combinations of

© Георги Георгиев, 2026 / © Georgi Georgiev, 2026

Тази статия в списание „Български език“ е с отворен достъп и се публикува под международния публичен лиценз Creative Commons Attribution 4.0 International (Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International – CC-BY-NC-ND 4.0).

This open access article of journal “Balgarski ezik” (“Bulgarian Language”) is published under the terms of Creative Commons Attribution 4.0 International Public License (Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International – CC-BY-NC-ND 4.0).

ма include unmarked forms and when they include the vocative, with grouping resting primarily on the lexical semantics of the nouns; (iv) sentences with more than one occurrence of *ма* are possible, but whether the particle appears multiple times depends on the distance between any two occurrences, measured in tokens. These hypotheses are checked against two main sources of data: a targeted search in CLASSLA-web.bg and a survey among native speakers. The results confirm hypotheses (i), (ii) and (iii), but not hypothesis (iv).

Keywords: Modern Bulgarian; vocative; direct address; particles; left / right periphery; constraints

Съвременният български език (СБЕ) е славянски език – част от балканския езиков съюз (БЕС). Наред с други способи за изразяване на пряко обръщение в него се наблюдават вокатив[1] и частица за пряко обръщение (*ма*) – явления, които се откриват и в други балкански езици (Tomić 2006; Croitor, Hill 2013; Hill 2014; Čašule 2021).

Фразите, които съдържат съществителни имена (но и местоимения и прилагателни), използвани при пряко обръщение (фрази за пряко обръщение), е възможно да включват *ма*. Понякога съществителното в такива фрази е във вокатив, а в други случаи – в немаркирана форма[2]. До момента поведението на фразите за пряко обръщение, които включват *ма*, не е разглеждано подробно, което прави въпроса актуален.

Настоящият текст е организиран по следния начин: в раздел 1 се представят основни понятия, които имат отношение към прякото обръщение в СБЕ в контекста на БЕС, като се представят основни наблюдения върху вокатива и *ма*; в раздел 2 се излагат хипотезите, методологията и ограниченията на изследването; в раздел 3 са поместени преглед на събраните данни и оценка на значимостта им; в раздел 4 се представят заключителни бележки.

1. Прякото обръщение и някои способи за изразяването му в СБЕ

За яснота в настоящия раздел е представен кратък преглед на основните понятия, възприети за целта на изследването, и на част от литературата върху изразяването на прякото обръщение в СБЕ.

Обръщението предполага привличане или задържане на вниманието на адресата (Daniel, Spencer 2009: 626) чрез неговото пълно или частично идентифициране, т.е. чрез стесняване на кръга на възможните адресати до един или до определена група. В *Нищо, **Иване**! Ти давай смело по стъпките на твоя предшественик.* (ексцерпиран от CLASSLA-web.bg)[3] е налице обръщение, тъй като са изпълнени и двете условия от дефиницията по-горе – *Иване* идентифицира адресата и вниманието на адресата се привлича/задържа именно благодарение на това идентифициране.[4]

Във връзка с горното следва да се уточни, че *Иване* е пример за пряко обръщение. Това е така, защото идентифицирането и съответното привличане на вниманието се реализират посредством реферирane, денотация и класифициране (при класифицирането наборът от потенциални адресати се

ограничава по дадени параметри). Обръщението е пряко и защото не се прибягва до практики от социолингвистичен и/или прагматичен характер с цел да се привлече и/или задържи вниманието на адресата.

Когато се използват практики от социолингвистичен и/или прагматичен характер, се говори за непряко обръщение. В *I would like to thank* ***His Excellency*** *for this proposal.* („Бих желал(а) да благодаря на Негово Превъзходителство за това предложение.“ – конструиран) е напълно възможно обръщението да е отправено от високопоставен служител в областта на външните работи към посланик, току-що представил предложение на заседание, на което присъстват и двамата. Посланикът в този случай се идентифицира непряко посредством притежателното *his*, което обикновено се ползва за неучастници в общуването, и това идентифициране води до привличане на вниманието му. Използването на местоимения в хода на подобни практики Ницолова нарича „транспозиция“ (Nicolova 2017: 227–228).

Вокативът и частицата *ма* представляват част от способите за изразяване на пряко обръщение в СБЕ, тъй като ограничават набора от потенциални адресати посредством класифициране. При вокатива това е по-явно, защото освен че бележи дадено съществително (в общия случай) като такова, означаващо адресат, в СБЕ формата за вокатив носи и информация за род и число. От своя страна частицата *ма* ограничава набора от потенциални адресати до една жена, без да може да се твърди, че частицата има род.

Характеристика на голяма част от съвременните балкански езици е наличието на вокатив. Според Томич той се наблюдава при всички тях, но е по-слабо представен в албански и новогръцки (Tomić 2006: 27). Тук следва да се уточни, че една по-слаба застъпеност може да отразява редица ограничения. Най-пряко отношение към настоящото изследване имат ограниченията при вокатива, произтичащи от лексикалната семантика на съществителното, макар и формалните ограничения да не са без значение. За СБЕ последните са описани от Стоянов и Георгиева (Стоянов, Георгиева/Stoyanov, Georgieva 1983: 113–115). В СБЕ вокатив се наблюдава както при съществителни собствени (*Стефке*), така и при нарицателни в единствено число (за родствена връзка – *майко*; за титли/отношения – *господине*; за висши одушевени – *котко/котке*; за нисши одушевени – *паяко*; за неодушевени – *камъко*)[5] по данни на платформата БЕРОН.[6] В този смисъл с оглед на групите съществителни въз основа на лексикалната семантика, при които се открива, вокативът в СБЕ не се държи по твърде различен начин от този в македонски, румънски и сърбохърватски например (Tomić 2006: 50–52, 108–110; Croitor, Hill 2013: *passim*).

В допълнение в СБЕ се наблюдава разколебаване на формите за вокатив при съществителните. Това разколебаване съвсем не е ново и се отбелязва в редица трудове.[7] То също така не се ограничава до замяната на вокатива с немаркирани форми. Сред формите за вокатив нерядко се наблюдава и дублетност. При конкретни лексеми последната вече е кодифицирана. Пример за това са формите *котко/котке*, отразени в платформата БЕРОН.

Платформата извежда още 25 лексеми, които причислява към същия формоизменителен тип. Налице е и дублетност, която все още не е отразена от кодификатора – в CLASSLA-web.bg се откриват формите *тъпачко* и *тъпачке*, а по данни от личния ми архив за някои носители *кокошко* и *кокошке* са взаимозаменяеми.

Разколебаването при вокатива в СБЕ не е единствено формално. Въз основа на проведена анкета Коева заключава, че „[о]сновен фактор за избора [между вокатив и немаркирана форма] е близостта между общуващите“ (Коева/Koeva 2021: 102) – вероятността да се ползва вокатив е по-голяма, когато са налице отношения на близост. До подобен извод стига и Гървин (Girvin 2013: 173). В изследване на няколко славянски езика, при които във фразата за пряко обръщение може да се наблюдава вокатив или немаркирана форма, Тровези отчита, че често (включително в СБЕ) вокативът изразява и отношението на говорещия към адресата (Trovesi 2023: 74). Посочените наблюдения от литературата говорят за зависимост между появата на вокатива, от една страна, и отделни параметри на комуникативната ситуация, от друга. Когато посоченото в този абзац и предходния се разгледа в контекста на обзорни трудове върху славянските езици (вж. Sussex, Cubberley (2006) например), става ясно, че посочените разколебавания при вокатива вероятно се вписват в по-обща тенденция към неговото залиняване или изчезване в славянските езици.

Що се отнася до *ма*, според Българския етимологичен речник – подобно на *мари* и *мори* – тя може да се счита за производна от заета форма за вокатив на новогръцкото прилагателно *μωρός* – „глупав“ (БЕР III/BER III 2012: 593, 667; БЕР IV/BER IV 2012: 243).[8] Частицата позволява адресатът да се идентифицира като една жена (т.е. наборът от потенциални адресати се стеснява). *Ма* може да се явява адноминално във фразата за пряко обръщение. Когато се явява адноминално, частицата може да бъде предпоставена (*ма, Стефке*) или задпоставена (*Стефке ма*) спрямо съществителното. В допълнение *ма* се открива и извън фразата за пряко обръщение (*Костова пак не си разбрала ма.*[9]).

Ма е разгледана накратко и в две монографии, посветени на частиците в СБЕ. В едната от тях Чолакова споделя наблюденията от горния абзац и също така причислява *ма* към т.нар. частици за усилване (Чолакова/Cholakova 1958: 42, 45). В допълнение споменава, че чрез нея и някои други частици се изразява пряко обръщение. Врина пък подхожда комплексно (Врина/Vrinat 1999). Тя също споделя наблюденията от предходния абзац, но в нейната типология водещо място заема комуникативното поведение на частиците.[10] *Ма* е определена като частица за обръщение, а нейният семантичен инвариант, който Врина извежда от конкретните употреби на *ма* в набор от комуникативни ситуации, включва: 1. прякото обръщение към адресат – една жена; 2. „реално съществуващи или […] престорени отношения на фамилиарност, на близост между говорещия“ и адресата (Врина/Vrinat 1999: 135).

В литературата се откриват твърдения, че фразата за пряко обръщение е характерна за т.нар. лява периферия (Hill 2014; Moro 2003). В такива твърдения нерядко се визира лявата периферия на изреченската структура. Разбира се, както Бийчинг и Детгес посочват, лява и дясна периферия могат да се наблюдават на редица равнища (Beeching, Detges 2014: 1–2). Една от хипотезите, заслужили сериозно внимание в литературата, е свързана с евентуалната функционална специализация съответно на лявата и на дясната периферия изобщо (Traugott, Dasher 2002; Traugott 2010). Според нея в лявата в общия случай се откриват изрази, които са по-скоро субективни (т.е. изразяват субективното отношение на говорещия към пропозицията), а в дясната в общия случай се откриват такива, които са по-скоро интерсубективни (т.е. изразяват отношението на говорещия към адресата в епистемичен и социален план наред с вече споменатото субективно отношение към пропозицията). Разгледани в контекста на хипотезата, наблюденията на Чолакова и Врина предполагат поява на фразите за пряко обръщение с *ма* преимуществено в дясната периферия, но дали това действително е така, не е изследвано количествено.

С оглед на представеното по-горе в настоящата статия акцентът пада върху фрази за пряко обръщение с *ма* и тяхното поведение. Разглеждат се позицията на *ма* спрямо съществителното в рамките на фразата за пряко обръщение, дали тази фраза се открива по-често в дадена периферия на изречението, както и въпроси, свързани с лексикалната семантика на съществителните, с които се среща *ма*.

2. Хипотези, методология, ограничения

Цел на настоящото изследване бе да се проверят следните хипотези: i. съществуват ограничения върху позицията на *ма* спрямо съществителното във фразата за пряко обръщение, т.е. не всички позиции са еднакво типични; ii. съществуват ограничения върху позицията на фразите за пряко обръщение с *ма*, като такива фрази са по-типични за дясната периферия на изречението; iii. в съчетанията на *ма* съответно с немаркирани форми и с вокатив се наблюдават различни групи съществителни, като групирането почива преди всичко (но не изключително) на лексикалната семантика на съществителните; iv. наличието на *ма* на повече от едно място в изречението е възможно и зависи от разстоянието между отделните *ма*.

За да се проверят хипотезите, се разчиташе на количествени методи. Извърши се търсене на фрази за пряко обръщение с *ма* в CLASSLA-web.bg и се събраха отговори от анкетно проучване. След събирането и първоначалната обработка на данните, те бяха обработени и статистически с цел достигане до изводите на изследването. Търсенето обслужва хипотези i, ii и iii, а с анкетата се цели да се допълни установеното по хипотеза iii и да се провери хипотеза iv.

Акцентът при търсенето в CLASSLA-web.bg бе върху лявата и дясната периферия на изречението, поради което не се взеха предвид случаи на фрази за пряко обръщение с *ма* извън лявата и тясната периферия. Търсиха се съчетания на *ма* със съществителни собствени и нарицателни. Първоначалните резултати от всяко търсене бяха обработени ръчно. Целта беше да се премахнат примерите, които нямат отношение към изследването, и да се добавят евентуалните примери, които имат отношение, открити при кръстосана проверка. Първо се извърши първоначално изчистване. При него от всички изведени резултати бяха премахнати: 1. примери, характеризиращи се с известни архаични употреби (често от страници в интернет с поместена литература от първата половина на XX век и по-рано); 2. дублиращи се примери; 3. примери, имитиращи ненормативна реч, които включват умишлена употреба на диалектизми наред с *ма* с цел постигане на нисък регистър (най-вече във вицове). След това се извърши кръстосана проверка. Идентифицираха се примерите, погрешно изведени като резултати при дадено търсене, но отговарящи на заявките за други търсения. Тези примери се прибавиха към вече изчистените резултати от търсенията, на чиито заявки в действителност отговарят, но при които не са се извели. Данните от търсенето в CLASSLA-web.bg ще обсъдя в подраздел 3.1.

Анкетата бе разпространена сред носители на СБЕ посредством Google Forms и попълването ѝ бе възможно в периода от 23.06.2025 г. до 06.07.2025 г. Респондентите бяха приканени да посочат дали по тяхно мнение дадени примери биха могли да се чуят в непринуден разговор между двама души, които се познават отдавна и са ядосани. Респондентите можеха да избират между пет варианта за отговор: напълно невъзможно; сравнително невъзможно; не мога да преценя; сравнително възможно и напълно възможно. По този начин се провериха: 1. нагласите към съчетанията с *ма* и съществително във вокатив/в немаркирана форма, включително при дублетни форми за вокатив; 2. възможността за поява на *ма* при наличие на вече използвана *ма* в рамките на същата изреченска структура. За да се постигне максимален контрол над отделните променливи, бяха включени единствено конструирани примери (например *Гъске ма, къде си тръгнала, ма?* и *Кой, ма, ненормалница, ще губи време с такива невероятни тъпотии като теб, ма!*). Примерите бяха конструирани по такъв начин, че да позволяват да се допълнят някои от вече изчистените данни от търсенето в CLASSLA-web.bg.

Заложени бяха 14 примера от пряко значение за изследването и 28 дистрактора, т.е. съотношението на примерите, имащи отношение към изследването, към дистракторите бе 1:2. Сред дистракторите бяха включени 5 примера с типични за устната реч характеристики (*Каква е тая грозотия, дето си облякла?* например) и други 5, които са съотносими с първите, но се придържат към книжовната норма, поради което характеристиките, типични за устната реч, отсъстват в голяма степен (*Каква е тази грозотия, която си облякла?*). Последното прави употребата на вторите 5 примера в устната реч

по-малко вероятна, но не и невъзможна. Целта на тези общо 10 примера бе да се провери дали респондентите се придържат към зададените в началото на анкетата инструкции, или са повлияни от нормата.

За всеки респондент примерите се извеждаха в различен ред, определен на случаен принцип. Бяха събрани данни относно пола, възрастта и образованието на респондентите. Данните от анкетата ще обсъдя в подраздел 3.2.

3. Преглед и оценка на данните

В настоящия раздел се правят кратък преглед и оценка на събраните данни. Първо ще се разгледат данните от търсенето в CLASSLA-web.bg, а след това – тези от анкетата.

3.1. Търсене в CLASSLA-web.bg

В таблиците по-долу е представена в обобщен вид количествената информация – резултат от направеното търсене[11]:

Таблица 1. Съчетания на *ма* със съществително нарицателно име в изречението

	СЪЧЕТАНИЕ НА *МА* СЪС СЪЩЕСТВИТЕЛНО НАРИЦАТЕЛНО ИМЕ					
ПЕРИФЕРИЯ	*ма* + Ncfsd	*ма* + Ncfsi	*ма* + Ncfs.?v	Ncfsd + *ма*	Ncfsi + *ма*	Ncfs.?v + *ма*
лява	—	3 (3)/311	11 (8)/9	—		
дясна	—	104 (103)/734	104 (57)/77	—	—	—

Таблица 2. Съчетания на *ма* със съществително собствено име в изречението

	СЪЧЕТАНИЕ НА *МА* СЪС СЪЩЕСТВИТЕЛНО СОБСТВЕНО ИМЕ					
ПЕРИФЕРИЯ	*ма* + Npfsd	*ма* + Npfsi	*ма* + Npfs.?v	Npfsd + *ма*	Npfsi + *ма*	Npfs.?v + *ма*
лява	—	3 (3)/125	?	—		
дясна	—	10 (10)/129	14 (0)/0	—	—	—

В резултатите няма случаи на членувани съществителни имена в съчетание с *ма*. В допълнение такова съчетание не се открива в литературата, поради което то е отбелязано с дълго тире, за да се посочи, че вероятно е невъзможно. Все пак е необходимо да се отбележи, че членувани съществителни имена могат да се открият във фразата за пряко обръщение, но без *ма* да присъства там (*Ей, редакцията, вие сте нескончаеми на глупости* […]. или *Ало, читателката! В една дума две грешки правиш* […]. – ексцерпирани от CLASSLA-web.bg). Подобни употреби – изглежда – нерядко са

предшествани от междуметие за привличане на вниманието (вж. цитираните примери), но така или иначе остават извън обхвата на настоящото изследване.

При преглед на таблиците по хоризонтала се забелязва още един модел. Фрази за пряко обръщение със задпоставена *ма* не се откриват в дясната периферия без значение каква е формата на съществителното. Подобно съчетание също така не се открива в литературата, поради което то е маркирано с дълго тире като съчетанието от предходния абзац.

Несигурен и труднопроверим статистически остава статутът на съчетанието на предпоставена *ма* със съществителни собствени във вокатив в лявата периферия. В интернет се откриват примери от типа на *Ма Иванке Панайотова – откъде го измисли това за 1000 то лв.*[12] Трудно обаче се намират примери с достатъчен ко(н)текст, който да позволява да се отграничи частицата *ма*, която е от интерес за настоящото изследване, от аломорфа на частицата *ама*. Несигурният статут на съчетанието е отразен с въпросителна във втората таблица.

Остават още четири клетки – по две във всяка таблица – за които при търсенето в CLASSLA-web.bg не бяха открити примери, отговарящи на изискванията в раздел 2. Тъй като такива примери все пак се откриват при търсене в интернет, възможността за тяхната поява бе сверена посредством анкетата, която ще коментирам по-долу. Резултатите от анкетата сочат, че за част от носителите на езика визираните съчетания са възможни (делът е различен в зависимост от формата на съществителното). За да се отрази фактът, че съчетанията са възможни, но при търсенето в CLASSLA-web.bg не се откриват примери, отговарящи на зададените в раздел 2 изисквания, клетките са оставени празни.

Въз основа на събраните данни могат да се изведат две особено значими наблюдения. На първо място, фразите за пряко обръщение, съдържащи *ма*, са значително по-честотни в дясната периферия, отколкото в лявата. Това е в съзвучие с по-общото наблюдение, че тези съчетания са интерсубективни, а дясната периферия е свързвана с интерсубективността (Beeching, Detges 2014: 11).

Съотношенията между честотността на едно съчетание с предпоставена частица *ма* в лявата периферия и честотността на същото в дясната, където такива могат да се изведат, са както следва:

ма + Ncfsi (лява) : *ма* + Ncfsi (дясна) = 1:34,67
ма + Ncfs.?v (лява) : *ма* + Ncfs.?v (дясна) = 1:9,45
ма + Npfsi (лява) : *ма* + Npfsi (дясна) = 1:3,33

Макар и на пръв поглед разликата между първите две съотношения да е особено голяма, тя може поне отчасти да се обясни с набора от установени съществителни – въпрос, на който ще се спра по-късно. По-важното в случая е, че се наблюдава сериозна разлика между първите две съотношения

(тези с нарицателни), от една страна, и третото (това със собствени), от друга. Изглежда, че съчетанията с нарицателни много по-трудно се явяват в лявата периферия. Това вероятно се дължи на по-общ модел на поведение на нарицателните (особено в немаркирана форма), който ги прави по-нетипични за лявата периферия от собствените.[13]

Второто особено значимо наблюдение е свързано с позицията на *ма* спрямо именната фраза, с която се съчетава. В общия случай съчетанията с предпоставена частица *ма* се откриват и в лявата, и в дясната периферия, а съчетанията със задпоставена частица *ма* – изключително в лявата (въз основа на данни за съчетанията със задпоставена *ма* от анкетата и от търсене в интернет). Това сравнение е обосновано, тъй като данните от анкетата сочат, че за една немалка част от респондентите съчетанията със задпоставена *ма* са възможни, т.е. има смисъл да се правят обобщения за тях въпреки резултатите от търсенето в CLASSLA-web.bg.

Внимание с оглед на лексикалната семантика на съществителните, с които *ма* се комбинира, заслужават съчетанията *ма* + Ncfsi (от типа на *ма, душа*) и *ма* + Ncfs.?v (от типа на *ма, краво*) в дясната периферия. Те са единствените, за които могат да се търсят подобни наблюдения, тъй като само при тях броят на примерите позволява такива. В голямата си част тези съчетания са интерсубективни (вж. лексемите по-долу и факта, че голяма част от тях намират място в съчетания с *ма* благодарение на метафори и метонимии). Забележително е, че броят на примерите при двете групи е идентичен. Това привидно сходство обаче прикрива разминаващи се модели в зависимост от лексикалната семантика на съществителното.

При *ма* + Ncfsi се наблюдава сравнителна хомогенност. Над половината от примерите включват немаркирани форми на *пача* (32 примера) и *овца* (22), като след тях по честотност се нареждат примери с *булка* (12), *душа* (8), *госпожа* (6) и *кака* (4). В останалите 20 се откриват други лексеми.

По-пъстра, но и по-лесна за обобщаване, е картината при *ма* + Ncfs.?v. 29 примера включват форми във вокатив на лексика за родствени отношения (*баба* – 8; *сестра* – 6; *майка* – 4; *жена* – 4; други лексеми – 7). Съчетанията с лексика за друг вид човешки отношения (*другарка* – 12; *госпожа* – 5; *жена* – 5) се откриват в общо 22 примера, а тези с наименования на животни – в 20 (*крава* – 8; *кучка* – 5; други животни – 7). В останалите 33 се откриват главно лексеми за означаване на части на тялото при жената и други неодушевени.

От горното е видно, че голяма част от лексемите и при *ма* + Ncfsi, и при *ма* + Ncfs.?v се явяват в тези съчетания благодарение на метафори и метонимии, позволяващи приписването на характеристики, типични за дадено животно, част на тялото и други на жената адресат с цел да се изрази отношението на говорещия към адресата в епистемичен и социален план. Въпреки интерсубективния характер на съчетанията *ма* + Ncfsi и *ма* + Ncfs.?v в дясната периферия, при тези със съществителни във вокатив се наблюдава

сравнително стройно поведение, докато такова не е налице при съчетанията със съществителни в немаркирана форма. Забелязва се по-висока честотност на съчетания със съществителни във вокатив с определена лексикална семантика спрямо такива с друга (родствени отношения > други отношения > висши одушевени > […] > неодушевени), макар и появата на лексемите за висши одушевени и неодушевени да се дължи на метафорите и метонимиите, споменати по-горе. При съчетанията с немаркирани форми не се установява подобна зависимост. С други думи, немаркираните форми и тези във вокатив се държат различно най-малкото във фрази с предпоставена *ма* в дясната периферия, а вероятно и отвъд тях.

Наблюденията по-горе показват, че макар и възможните параметри на вокативния капацитет (Павлова/Pavlova 2018) да са полезни за установяване на това какви лексеми могат да попаднат във фразата за пряко обръщение, разликата в групите лексеми, които се явяват с *ма* съответно в немаркирана форма и във вокатив, изисква друго обяснение.

Възможно е данните за честотността при *ма* + Ncfs.?v в дясната периферия частично да отразяват йерархия, валидна за вокатива в езиците по света изобщо, не само в съчетания с *ма*. Тази йерархия е изведена в Georgiev 2025. В нея не са отчетени резултатите тук, тъй като при изготвянето ѝ се наложи да се изключат ефектите от употребата на метафори и метонимии. При все това както при нея, така и при подредбата по-горе лексикалната семантика на съществителните, изглежда, играе роля. На този етап данните не позволяват да се установи с точност тази роля, но ако йерархията се доразвие, тя би позволила да се осмисли систематично поведението на вокатива в зависимост от лексикалната семантика и други фактори. Настоящото изследване не позволява проверка на поведението на немаркираните форми и тези за вокатив във фразата за пряко обръщение в СБЕ в по-общ план. В този смисъл въпросът за евентуалните разлики в това какво може да се яви във вокатив и какво – не, но все пак може да се открие във фразата за пряко обръщение, за момента се налага да остане отворен.

3.2. Анкета за проверка на езиковите нагласи

В анкетата се включиха 201 респонденти. Около 83,60 % от тях са жени, около 15,40 % са мъже, а 1 % са посочили друго. Респондентите бяха поделени условно в 7 възрастови групи (до 19 години; от 20 до 30 години; от 31 до 40 години; от 41 до 50 години; от 51 до 60 години; от 61 до 70 години; над 71 години). Тъй като около 46,80 % от респондентите са на възраст от 20 до 30 години, а тези от 31 до 40 години и от 41 до 50 години съставляват съответно около 16,90 и 18,40 % от всички включили се, би било подвеждащо да се правят строги количествени наблюдения относно разлики в посоченото от различните възрастови групи. Не се откриват категорични данни за зависимост между отговорите и пола или възрастта на респондентите, което сочи известна стабилност на наблюдаваното. По-голямата част

от респондентите са висшисти (48,30 % от всички респонденти са с филологическо образование, а 22,90 % – с нефилологическо), а 28,40 % следват във ВУЗ. Делът на респондентите със средно образование, които не следват във ВУЗ, е най-малък – 0,50 %. Предвид посоченото до момента профилът на средния респондент е жена на възраст от 20 до 30 години с висше филологическо образование.

Данните от дистракторите, които имат за цел да проверят дали респондентите спазват инструкциите, сочат висока степен на разбиране на инструкциите и придържане към тях. Делът на счелите разговорните примери в дистракторите за (напълно или сравнително) възможни се колебае от около 81,10 до 96,50 % в зависимост от конкретния дистрактор, а средната му стойност е около 89,94 %. Делът на счелите придържащите се към книжовната норма примери за (напълно или сравнително) възможни се колебае от около 73,70 до 93,50 % в зависимост от дистрактора, а средната му стойност е около 82,18 %. Трябва да се подчертае, че разликата между дяловете (напълно възможно и сравнително възможно) се колебае между 7,40 % и 13 % при четири от двойките дистрактори и само при една разликата е 1,50 %. С други думи, наблюдава се спазване на инструкциите, съчетано със склонност да се считат за приемливи (и следователно възможни) примери, придържащи се по-плътно към книжовната норма.

С оглед на изложеното по-горе не е необходима корекция на резултатите от анкетата, за да се отчете изкривяване, продиктувано от съображения за нормативна правилност. Такова неминуемо има, но то се наблюдава при статистически незначителна част от дадените отговори и не е характерно за определени групи респонденти. Тъй като наблюденията, които ще представя по-долу, са ясно откроими, а процентът на отклонението се счита за несъществен, последният не е изчисляван.

Въз основа на данните от анкетата по същество могат да се направят няколко общи наблюдения. Събраните отговори не сочат, че съчетания със задпоставена *ма* в лявата периферия са напълно невъзможни, макар да се наблюдава ясно предпочитание към това формите в тях да са за вокатив (т.е. оправдано е съществуването на празните клетки в таблици 1 и 2). Отговорите също така позволяват да се отхвърли хипотеза iv в раздел 2. Казано иначе, не се откриват данни, които да сочат, че наличието на *ма* на повече от едно място в изречението (веднъж в лявата периферия във фразата за пряко обръщение и веднъж самостоятелно в дясната) зависи от разстоянието между отделните срещания на *ма*.[14]

В допълнение данните сочат общо предпочитание на носителите на езика към вокатива, а не към немаркираната форма в разглежданите съчетания. Това се наблюдава както при съществителните нарицателни, така и при собствените (както при съществителни без дублетни форми, така и при такива, които имат дублетни форми). Средният дял на посочилите, че примерите с форми във вокатив са напълно или сравнително възможни, е 57,64 % при на-

рицателните и 70,63 % при собствените. Средно 33,56 % считат, че примерите със съществителни нарицателни са сравнително или напълно невъзможни, а 21,73 % посочват същото за примерите със собствени имена.

Разликата в средните дялове е по-малка при немаркираните форми – 34,63 % от респондентите считат, че примерите с такива форми на съществителни нарицателни са напълно или сравнително възможни, а 39,63 % посочват същото за примерите със собствени. Делът на посочилите, че примерите с немаркирани форми са сравнително или напълно невъзможни, е близък (54,07 % при съществителните нарицателни и 49,90 % при собствените).

Необходимо е да се отчете, че в общия случай делът на посочилите, че примерите със съчетания с немаркирани форми са напълно възможни, е помалък от този на посочилите, че те са сравнително възможни (изключение прави само един пример, при който процентите са идентични). Разликата е 5,75 % при такива примери със съществителни нарицателни и 5,5 % при такива със собствени.

Що се отнася до съчетанията с форми във вокатив, не може да се говори за обща тенденция. При съчетанията с нарицателни почти винаги разликата е малка (средно около 2 %), макар и да има един случай, който се отклонява от модела. Често повече се оказват посочилите, че примерите са сравнително, а не напълно възможни. При съчетанията със съществителни собствени разликата е средно 11,07 % и винаги е в полза на посочилите, че примерите са напълно възможни.

Изложеното по-горе сочи по-голяма стабилност на вокатива при (съчетанията на *ма* със) съществителни собствени. Това наблюдение обаче следва да се чете в контекста на ограниченията на анкетата. Наборът от съществителни, ползвани в нея, съвсем не е голям. В този смисъл би било прибързано да се констатира, че данните от анкетата сочат стабилност на вокатива изобщо. Установеното има за цел по-скоро да допълни наблюденията от търсенето в CLASSLA-web.bg и да послужи като отправна точка за по-нататъшни изследвания, но далеч не бива да се счита за меродавно.

4. Заключителни бележки

Цел на настоящото изследване бе да се разгледа поведението на съчетания с частицата *ма* във фразата за пряко обръщение в лявата и дясната периферия на изречението. Във връзка с хипотеза 1. се установи, че действително съществуват ограничения върху позицията на *ма* спрямо съществителното във фразата за пряко обръщение. Частицата *ма* се открива преди всичко предпоставена спрямо съществителното, с което се съчетава. Във връзка с хипотеза 2. се установиха ограничения върху позицията на фразите за пряко обръщение с *ма*. Такива фрази се откриват главно в дясната периферия. Наблюдава се и зависимост между позицията на частицата във фразата за пряко обръщение и позицията на самата фраза в изреченската структура. Съчетания с предпоставена частица *ма* се откриват в лявата перифе-

рия, но се наблюдават преимуществено в дясната. Съчетания със задпоставена частица *ма* не се откриват при търсенето в CLASSLA-web.bg, но възможността такива да съществуват се потвърждава от резултатите от анкетата и търсене в интернет. Изглежда, че тяхната поява е ограничена до лявата периферия. В по-общ план данните от CLASSLA-web.bg сочат, че съчетанията с *ма* са преимуществено интерсубективни, и това (отчасти) обяснява появата им най-вече в дясната периферия. Хипотеза 3. беше, че в съчетанията на *ма* съответно с немаркирани форми и с вокатив се наблюдават различни групи съществителни, като групирането почива преди всичко на лексикалната семантика на съществителните. Установиха се разминавания в поведението на съществителните нарицателни и на собствените. При нарицателните се открои известна зависимост между лексикалната семантика на дадено съществително и това доколко то би могло да се ползва във вокатив (в определени съчетания с *ма*), като е възможно това да отразява йерархия, валидна и отвъд СБЕ. Валидността на въпросната йерархия в случаи на съществителни, намерили място във фрази за пряко обръщение заради метафора или метонимия (в съчетанията с *ма* това най-често са съществителни за висши одушевени и неодушевени), не е проверявана в предходни изследвания. При все това ограничените данни от настоящото изследване сочат, че дори когато е налице метафора или метонимия, йерархията все пак е в състояние да обясни (поне отчасти) защо някои съществителни се явяват във вокатив по-често от други. Хипотеза 4. имаше за цел да се провери дали наличието на *ма* на повече от едно място в изречението е възможно и зависи от разстоянието между отделните срещания на *ма*. За разлика от предходните три хипотези, последната не намери потвърждение.

От изложеното по-горе става ясно, че при разглежданите съчетания се наблюдават ограничения в поведението на *ма* и на вокатива, които вероятно излизат извън обхвата на настоящото изследване. В този смисъл е нужно да се изследват в дълбочина евентуалните функционални разлики между съчетанията с *ма* в лявата периферия на изречението и тези в дясната. Също така е необходимо да се изследва дали установеното относно връзката между лексикалната семантика на съществителните (наред с други фактори) и вокатива се наблюдава отвъд разгледаните в настоящото изследване съчетания, включително когато дадено съществително се явява във фразата за пряко обръщение в резултат от метафора или метонимия. Би било полезно да се направи преглед на сходни съчетания в останалите езици в БЕС и езици извън БЕС, в които се наблюдават частици за пряко обръщение и вокатив.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

[1] В литературата се открояват различни позиции относно принадлежността на вокатива към категорията падеж (вж. Blake (2004: 8) и Daniel, Spencer (2009) за сбит обзор на част от основните оси, по които тече обсъждането; вж. Nicolova (2017: 118–122) за един поглед върху принадлежността на вокатива в СБЕ). Този въпрос

не попада в обхвата на настоящото изследване и в този смисъл по него не се взема отношение тук. Тъй като терминът „звателен падеж“ неминуемо отпраща към разбиране за явлението като част от падежа, а „звателна форма“ акцентира върху формата, е предпочетен терминът „вокатив“.

[2] Терминът „немаркирана форма“ се отнася до форми, които не са за вокатив.

[3] Примерите, за които не е упоменато друго, са част от чути и записани от мен устни изказвания.

[4] Следва да се уточни, че при *ти*, *давай* и *твоя* не може да се говори за обръщение. Действително и трите стесняват кръга на възможните адресати, но те не служат за привличане или задържане на вниманието на адресата.

[5] Понятията „нисши одушевени“ и „висши одушевени“ предават съответно английските “lower animates” и “higher animates” (вж. Corbett (2012: *passim*) например). Нисши са одушевените, които не са хора и в общия случай нямат тясна връзка с бита на човека в дадена култура. Висши са тези, които не са хора, но в общия случай имат такава връзка.

[6] Павлова разглежда т.нар. вокативен капацитет на (групи) лексеми (Павлова/Pavlova 2018). Той обаче не се отнася до способността на въпросните лексеми да се явят във вокатив, а във фразата за пряко обръщение (Павлова/Pavlova 2018: 61). Както става ясно в подраздел 3.1, този капацитет не е в състояние (самостоятелно) да обясни принципните разлики между групите лексеми, които се откриват съответно в немаркирана форма и във вокатив най-малкото в съчетания от типа *ма* + съществително име в дясната периферия на изречението.

[7] Младенов апелира срещу замяната на вокатива от немаркирани форми (Младенов/Mladenov 1927–1928), Гаравалова разглежда значението на една такава замяна за принадлежността на вокатива към определена категория (Гаравалова/Garavalova 2004), а Ницолова представя общ поглед върху езиковата мода и отношението ѝ към замяната (Ницолова/Nitsolova 2021). Списъкът далеч не е изчерпателен, а цитираните трудове служат за илюстрация на многото ракурси към проблематиката.

[8] Българският етимологичен речник предлага и алтернативна етимология, която не считам за твърде вероятна (БЕР III/BER III 2012: 593).

[9] Експерпиран от https://fakti.bg/zdrave/580629-indiiskiat-variant-udari-tejko-veli kobritania (посетено на 06.07.2025).

[10] Лазарова също се застъпва за такъв подход (Лазарова/Lazarova 2013: 146).

[11] Таговете в таблици 1 и 2 са тези, ползвани при търсенето в CLASSLA-web.bg, и се четат както следва: N – съществително име; c – (съществително) нарицателно; p – (съществително) собствено; f – женски род; s – единствено число; d – с определителен член; i – без определителен член; .? – всеки възможен таг в съответната позиция; v – вокатив. Числата в таблиците се четат както следва: първото число преди наклонената черта е общият брой на примерите, имащи отношение към изследването, след първоначалното изчистване на резултатите и кръстосаната проверка; второто число преди наклонената черта (в скобите) е общият брой на примерите, имащи отношение към изследването, след първоначалното изчистване на резултатите, но преди кръстосаната проверка; числото след наклонената черта съответства на общия брой на резултатите, изведени след дадено търсене, преди каквато и да била обработка. Тъй като нямат отношение към статистическата обработка на изчистените и преминали през кръстосана проверка данни, резултатите, съответст-

ващи на празните клетки и клетките с дълги тирета, не са поместени. При поискване могат да се представят заявките на CQL (Corpus Query Language), въз основа на които са изведени резултатите преди обработката. В заявките е отчетено възможното несъобразяване с пунктуационната норма.

[12] Ексцерпиран от https://haskovo.info/56566/спряха-водоподаването-от-част-от-клад/ (посетено на 07.07.2025).

[13] Проверката на това допускане предполага мащабно проучване на поведението на фразата за пряко обръщение в рамките на изреченската структура с оглед на лексикалната семантика на ползваните съществителни. Трябва да се отчете и поведението на местоименията във фразата за пряко обръщение. Подобно проучване не е правено за целите на настоящото изследване.

[14] Това е възможно да се обясни с функционалните различия между лявата и дясната периферия, коментирани по-рано, от една страна, и поведението на самостоятелната частица *ма* в тях, от друга. Въпросът за поведението на самостоятелната частица обаче остава извън обхвата на настоящото изследване.

ЛИТЕРАТУРА

БЕР III 2012: *Български етимологичен речник*. Т. III. София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“.

БЕР IV 2012: *Български етимологичен речник*. Т. IV. София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“.

Врина 1999: *Врина, М.* Експресивните частици в българския език. Велико Търново, Абагар.

Гаравалова 2004: *Гаравалова, Ил.* За организацита на морфологическата категория ʼвокативʼ и характера на т.нар. звателни форми в съвременния български книжовен език. – *Български език*, 51, № 2–3, с. 137–142.

Коева 2021: *Коева, С.* Наблюдения върху употребата на звателните форми на мъжките собствени имена. – *Проблеми на устната комуникация*, 12, № 1, с. 89–104.

Лазарова 2013: *Лазарова, Ан.* Българските и гръцките прагматични частици във фокуса на изследователския интерес. Предизвикателствата. – В: Д. Веселинов (съст.). *Десета конференция на нехабилитираните преподаватели и докторанти от Факултета по класически и нови филологии, май 2013*. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, с. 141–148.

Младенов 1927–1928: *Младенов, Ст.* „Убийството“ на звателния падеж и други езикови неуредици. – *Родна реч*, 1, № 5, с. 213−216.

Ницолова 2021: *Ницолова, Р.* Етюди за езиковите изменения. – *Български език*, 68, Приложение 2021, с. 13–29.

Павлова 2018: *Павлова, Н.* Вокативен капацитет и лексикална семантика при именните обръщения. – *Българска реч*, 24, № 2, с. 60–73.

Стоянов, Георгиева 1983: *Стоянов, Ст., Ел. Георгиева.* Съществително име. – В: Тилков, Д., Ст. Стоянов, К. Попов (ред.). *Граматика на съвременния български книжовен език. Том II/Морфология*. София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, с. 42–146.

Чолакова 1958: *Чолакова, Кр.* Частиците в съвременния български език. София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“.

Beeching, Detges 2014: *Beeching, K., U. Detges*. Introduction. – In: K. Beeching, U. Detges (eds.). *Discourse Functions at the Left and Right Periphery. Crosslinguistic Investigations of Language Use and Language Change.* Leiden / Boston, Brill, pp. 1–23.

Blake 2004: *Blake, B. J.* Case. Cambridge, Cambridge University Press.

Čašule 2021: *Čašule, I.* Macedonian Appellative Particles in the Balkan Context. – *Balkanistica,* 34, pp. 171–197.

Corbett 2012: *Corbett, G. G.* Features. New York, Cambridge University Press.

Croitor, Hill 2013: *Croitor, B., V. Hill.* Chapter 15. Vocatives. – In: C. Dobrovie-Sorin, I. Giurgea (eds.). *A Reference Grammar of Romanian. Volume 1: The Noun Phrase*. Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins, pp. 801–826.

Daniel, Spencer 2009: *Daniel, M., A. Spencer.* The Vocative – An Outlier Case. – In: A. Malchukov, A. Spencer (eds.). *The Oxford Handbook of Case*. Oxford, Oxford University Press, pp. 626–634.

Georgiev 2025: *Georgiev, G.* Adnominal appellative particles and the vocative in languages with (seemingly) no m-case: a cross-linguistic study. – *Contrastive Linguistics*, 50, N 2, pp. 96–116.

Girvin 2013: *Girvin, C.* Addressing changes in the Bulgarian vocative. – In: B. Sonnenhauser, P. Noel Aziz Hanna (eds.). *Vocative!. Addressing between System and Performance*. Berlin / Boston, De Gruyter, pp. 157–188.

Hill 2014: *Hill, V.* Vocatives: How Syntax Meets with Pragmatics (with the participation of Melita Stavrou). Leiden, Brill.

Moro 2003: *Moro, A.* Notes on Vocative Case: A Case Study in Clause Structure. – In: J. Quer, J. Schroten, M. Scorretti, P. Sleeman, E. Verheugd-Daatzelaar (eds.). *Romance Languages and Linguistic Theory 2001: Selected papers from 'Going Romance', Amsterdam, 6–8 December 2001.* Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins, pp. 247–261.

Nicolova 2017: *Nicolova, R.* Bulgarian Grammar. Berlin, Frank & Timme GmbH.

Sussex, Cubberley 2006: *Sussex, R., P. Cubberley*. The Slavic Languages. Cambridge / New York, Cambridge University Press.

Tomić 2006: *Tomić, O. M.* Balkan Sprachbund Morpho-Syntactic Features. Dordrecht, Springer.

Traugott 2010: *Traugott, E. C.* Dialogic contexts as motivations for syntactic change. – In: W. Kretschmar, A.-M. Hamilton-Brehm, R. Cloutier (eds.). *Variation and Change in English Grammar and Lexicon*. Berlin, Mouton de Gruyter, pp. 11–27.

Traugott, Dasher 2002: *Traugott, E. C., R. B. Dasher.* Regularity in Semantic Change. Cambridge, Cambridge University Press.

Trovesi 2023: *Trovesi, A.* Pragmatic aspects of the vocative-nominative competition in addressative function across Slavic languages. – In: A. Trovesi, R. Benacchio, L. Gebert (eds.). *Studi contrastivi di linguistica slava: grammatica e pragmatica*. Florence, Firenze University Press, pp. 65–80.

REFERENCES

Beeching, Detges 2014: *Beeching, K., U. Detges*. Introduction. – In: K. Beeching, U. Detges (eds.). *Discourse Functions at the Left and Right Periphery. Crosslinguistic Investigations of Language Use and Language Change.* Leiden / Boston, Brill, pp. 1–23.

BER III 2012: *Balgarski etimologichen rechnik*. T. III. Sofia, Izdatelstvo na BAN "Prof. Marin Drinov".

BER IV 2012: *Balgarski etimologichen rechnik*. T. IV. Sofia, Izdatelstvo na BAN "Prof. Marin Drinov".

Blake 2004: *Blake, B. J.* Case. Cambridge, Cambridge University Press.

Čašule 2021: *Čašule, I.* Macedonian Appellative Particles in the Balkan Context. – *Balkanistica,* 34, pp. 171–197.

Cholakova 1958: *Cholakova, Kr.* Chastitsite v savremennia balgarski ezik. Sofia, Izdatelstvo na BAN "Prof. Marin Drinov".

Croitor, Hill 2013: *Croitor, B., V. Hill.* Chapter 15. Vocatives. – In: C. Dobrovie-Sorin, I. Giurgea (eds.). *A Reference Grammar of Romanian. Volume 1: The Noun Phrase*. Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins, pp. 801–826.

Daniel, Spencer 2009: *Daniel, M., A. Spencer.* The Vocative – An Outlier Case. – In: A. Malchukov, A. Spencer (eds.). *The Oxford Handbook of Case*. Oxford, Oxford University Press, pp. 626–634.

Garavalova 2004: *Garavalova, Il.* Za organizatsita na morfologicheskata kategoria 'vokativ' i haraktera na t.nar. zvatelni formi v savremennia balgarski knizhoven ezik. – *Balgarski ezik*, 51, N 2–3, pp. 137–142.

Georgiev 2025: *Georgiev, G.* Adnominal appellative particles and the vocative in languages with (seemingly) no m-case: a cross-linguistic study. – *Contrastive Linguistics*, 50, N 2, pp. 96–116.

Girvin 2013: *Girvin, C.* Addressing changes in the Bulgarian vocative. – In: B. Sonnenhauser, P. Noel Aziz Hanna (eds.). *Vocative!. Addressing between System and Performance*. Berlin / Boston, De Gruyter, pp. 157–188.

Hill 2014: *Hill, V.* Vocatives: How Syntax Meets with Pragmatics (with the participation of Melita Stavrou). Leiden, Brill.

Koeva 2021: *Koeva, S.* Nablyudenia varhu upotrebata na zvatelnite formi na mazhkite sobstveni imena. – *Problemi na ustnata komunikatsia*, 12, N 1, pp. 89–104.

Lazarova 2013: *Lazarova, An*. Balgarskite i gratskite pragmatichni chastitsi vav fokusa na izsledovatelskia interes. Predizvikatelstvata. – In: D. Veselinov (ed.). *Deseta konferentsia na nehabilitiranite prepodavateli i doktoranti ot Fakulteta po klasicheski i novi filologii, may 2013*. Sofia, Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ohridsk", pp. 141–148.

Mladenov 1927–1928: *Mladenov, St.* "Ubiystvoto" na zvatelnia padezh i drugi ezikovi neureditsi. – *Rodna rech*, 1, N 5, pp. 213−216.

Moro 2003: *Moro, A.* Notes on Vocative Case: A Case Study in Clause Structure. – In: J. Quer, J. Schroten, M. Scorretti, P. Sleeman, E. Verheugd-Daatzelaar (eds.).

Romance Languages and Linguistic Theory 2001: Selected papers from 'Going Romance', Amsterdam, 6–8 December 2001. Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins, pp. 247–261.

Nicolova 2017: *Nicolova, R.* Bulgarian Grammar. Berlin, Frank & Timme GmbH.

Nitsolova 2021: *Nitsolova, R.* Etyudi za ezikovite izmenenia. – *Balgarski ezik*, 68, Prilozhenie 2021, pp. 13–29.

Pavlova 2018: *Pavlova, N.* Vokativen kapatsitet i leksikalna semantika pri imennite obrashtenia. – *Balgarska rech*, 24, N 2, pp. 60–73.

Stoyanov, Georgieva 1983: *Stoyanov, St., El. Georgieva*. Sashtestvitelno ime. – In: Tilkov, D., S. Stoyanov, K. Popov (eds.). *Gramatika na savremennia balgarski knizhoven ezik. Tom II/Morfologia*. Sofia, Izdatelstvo na BAN "Prof. Marin Drinov", pp. 42–146.

Tomić 2006: *Tomić, O. M.* Balkan Sprachbund Morpho-Syntactic Features. Dordrecht, Springer.

Traugott 2010: *Traugott, E. C.* Dialogic contexts as motivations for syntactic change. – In: W. Kretschmar, A.-M. Hamilton-Brehm, R. Cloutier (eds.). *Variation and Change in English Grammar and Lexicon*. Berlin, Mouton de Gruyter, pp. 11–27.

Traugott, Dasher 2002: *Traugott, E. C., R. B. Dasher.* Regularity in Semantic Change. Cambridge, Cambridge University Press.

Trovesi 2023: *Trovesi, A.* Pragmatic aspects of the vocative-nominative competition in addressative function across Slavic languages. – In: A. Trovesi, R. Benacchio, L. Gebert (eds.). *Studi contrastivi di linguistica slava: grammatica e pragmatica*. Florence, Firenze University Press, pp. 65–80.

Vrinat 1999: *Vrinat, M.* Ekspresivnite chastitsi v balgarskia ezik. Veliko Tarnovo, Abagar.

✉ *ас. Георги Георгиев*
Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Катедра по англицистика и американистика
бул. „Цар Освободител" 15, 1504 София, България

✉ *Assist. Prof. Georgi Georgiev*
Sofia University "St. Kliment Ohridski"
Department of English and American Studies
15, Tsar Osvoboditel Blvd., 1504 Sofia, Bulgaria